

**SŁOWNIK TERMINÓW
UŻYWANYCH
PRZY STANDARYZACJI NAZW
GEOGRAFICZNYCH**

**GLOSSARY OF TERMINOLOGY
USED IN THE STANDARDIZATION
OF GEOGRAPHICAL NAMES**

GLÓWNY URZĄD GEODEZJI I KARTOGRAFII

KOMISJA STANDARYZACJI NAZW GEOGRAFICZNYCH
POZA GRANICAMI POLSKI
przy MINISTERSTWIE EDUKACJI NARODOWEJ

**SŁOWNIK TERMINÓW
UŻYWANYCH PRZY STANDARYZACJI
NAZW GEOGRAFICZNYCH**

**GLOSSARY OF TERMINOLOGY
USED IN THE STANDARDIZATION
OF GEOGRAPHICAL NAMES**

GŁÓWNY URZĄD GEODEZJI I KARTOGRAFII

Warszawa 1998

Tytuł oryginału:
GLOSSARY OF TOPONYMIC TERMINOLOGY
PART 1: ENGLISH
Edited by Naftali Kadmon, Convenor
United Nations Group of Experts on Geographical Names
Working Group on Toponymic Terminology

Tłumaczenie
Jerzy Kondracki

Weryfikacja merytoryczna i językowa
Ewa Wolnicz-Pawłowska, Jerzy Ostrowski

Recenzenci
Kazimierz Rymut, Wojciech Pomianowski

Opracowanie redakcyjne
Izabella Krauze-Tomczyk, Jerzy Ostrowski

© Copyright by Główny Geodeta Kraju

ISBN 83-7239-441-5

Łamanie i druk: Instytut Geodezji i Kartografii
ul. Jasna 2/4, 00-950 Warszawa

Spis treści

Od Wydawcy.....	5
Wprowadzenie.....	7
Słownik terminów.....	11
Indeks terminów polskich.....	83

Od Wydawcy

Zainteresowanie terminologią stosowaną przy standaryzacji nazw geograficznych w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych znalazło odzwierciedlenie w powołaniu specjalnej grupy roboczej (Working Group on Toponymic Terminology) wewnątrz Grupy Ekspertów ONZ do spraw Nazw Geograficznych (UNGEGN) i przygotowanie przez nią słownika terminologicznego. Na VII Konferencji ONZ w sprawie Standaryzacji Nazw Geograficznych w styczniu 1998 r. w Nowym Jorku prof. N. Kadmon, koordynator prac, przedstawił końcowy tekst w języku angielskim pt. „Glossary of Toponymic Terminology”.

Wydanie „Słownika terminów używanych przy standaryzacji nazw geograficznych” jest zgodne z zaleceniem Organizacji Narodów Zjednoczonych. W myśl tego zalecenia słownik jest przygotowywany i będzie wydany w pozostałych językach ONZ, a także przetłumaczony przez organy nazewnicze w poszczególnych państwach na potrzeby wewnętrzne. Polska wersja jest tłumaczeniem tekstu angielskiego, z zachowaniem haseł uwzględnionych w oryginale.

Żywimy nadzieję, że publikacja ta ułatwi wzajemne porozumiewanie się oraz prace nad standaryzacją nazw geograficznych wszystkim zajmującym się tą dziedziną specjalistom, zwłaszcza w ramach współpracy na forum międzynarodowym.

Główny Geodeta Kraju

From the Editor

The interest in the terminology used in the standardization of geographical names within the United Nations has led to the creation of a special Working Group on Toponymic Terminology. The Group, working within the United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN) has prepared the „Glossary of Toponymic Terminology”. The final text of the English version of the glossary has been presented during the 7th United Nations Conference on Geographical Names (New York, January 1998) by the coordinator of works, prof. N. Kadmon.

The publication of the „Glossary of Toponymic Terminology” in all the official UN languages and translation into languages of the member countries has been recommended by the UN. The Polish version of the glossary is a translation from English. It contains all the entries present in the original.

We hope that this publication will facilitate the works on the standardization of geographical names, particularly in cooperation with specialists from different countries.

General Surveyor of Poland

Wprowadzenie

Jednym z ważniejszych rezultatów współpracy międzynarodowej przy standaryzacji nazw geograficznych w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych jest czwarta już angielska wersja słownika terminów używanych w tej dziedzinie, wraz z definicjami i licznymi odnośnikami. Zalecane przetłumaczenie słownika na pozostałe oficjalne języki ONZ, a także na inne języki narodowe powinno upowszechnić zebraną terminologię i ułatwić wzajemne porozumiewanie się zarówno na szczeblu wewnątrz krajowym, jak i międzynarodowym.

Niniejsza publikacja jest zweryfikowanym tłumaczeniem tego angielskojęzycznego dokumentu, dokonany przez profesora Jerzego Kondrackiego, wieloletniego przewodniczącego Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Polski przy Ministerstwie Edukacji Narodowej, zmarłego tragicznie w kwietniu 1998 roku.

Opracowanie ma postać słownika terminologicznego (glosariusza). Zawiera ono 375 haseł, z czego 237 posiada definicje, 138 zaś to odsyłacze. Słownik obejmuje terminologię geograficzną (głównie odnoszącą się do toponimów i położenia obiektów), językoznawczą i komputerową. Terminy związane z techniką komputerową, szeroko ostatnio wykorzystywaną także przy pracach nazewniczych, mają charakter uniwersalny, tzn. mogą odnosić się do informacji każdego typu. Haseł takich jest 28, np. *format zbioru*, *oprogramowanie*, *rekord danych*. Z terminologii językoznawczej wybrano tylko te hasła, które mają zastosowanie przy definiowaniu innych haseł oraz przy pracach standaryzacyjnych. Szczególnie wiele miejsca w słowniku zajmują terminy, którymi posługują się onomastyka, ekologia języka i teoria przekładu. Z onomastyką związane są takie terminy, jak *egzonim*, *hydronim*, *toponim* itp., z ekologią języka – *bilingwizm* (*dwujęzyczność*), *język potoczny*, *narzecze*, *wspólnota językowa* itd., z teorią przekładu – *język przyjmujący*, *przekład*, *transliteracja*, *transkrypcja* itp. W słowniku znajdujemy ponadto znaczną liczbę terminów z zakresu ortografii, np. *alfabet*, *ideogram*, *ligatura*, *litera* itp.

Prof. Jerzy Kondracki nie sporządził niewolniczego tłumaczenia z języka angielskiego na polski. Swój tekst wzbogacił polskimi przykładami, pominał natomiast przykłady mało istotne dla polskiego użytkownika, w szczególności z pism niełacińskich, a także z języków angielskiego i hiszpańskiego. Definicje w angielskim tekście nieprecyzyjne lub zbyt ogólnikowe tłumacz zmodyfi-

kował lub zupełnie przerobił, opierając się na polskich publikacjach. Odnosi się to zwłaszcza do terminologii językoznawczej, która w oryginale w wielu przypadkach ma nieostre definicje, odbiegające ponadto od przyjętych w Polsce.

Niespodziewana śmierć profesora J. Kondrackiego nie pozwoliła Mu na ostateczną redakcję tekstu. Przed oddaniem tłumaczenia do druku przejrano zatem całość pod względem merytorycznym i językowym. Sprawdzono i dostosowano do polskiej normy językowej takie terminy, jak np. *dyglosja* (nie *diglosja*). Niekiedy zmieniono definicje, zgodnie z jaśniejszymi, bardziej zrozumiałymi hasłami w polskich słownikach terminologicznych (przypadki takie sygnalizowane są gwiazdką). Dodano terminy synonimiczne, np. *akronim* (*skrótowiec*), *dwujęzyczność* (*bilingwizm*); wreszcie uzupełniono terminy tam, gdzie tłumacz nie podał polskich odpowiedników. Skorzystano przy tym z fachowej pomocy recenzentów, uwzględniając ich uwagi i propozycje, zwłaszcza z zakresu terminologii komputerowej.

Należy zaznaczyć, że w słowniku znajduje się wiele terminów używanych w nauce dopiero od niedawna lub użytych w tym tekście w zawężonym, specjalnym znaczeniu. Co prawda, spotyka się je w nowszej literaturze fachowej, ale nie weszły one jeszcze do słowników terminologicznych i encyklopedii (np. *egzonim*, *gazeter*, *glosariusz*, *język mniejszościowy*). Funkcjonują zatem często terminy oboczne; występują one zresztą także w angielskim oryginale. Wydaje się przeto, że niniejsza próba systematyzacji i ujednoczenia terminologii stosowanej przy standaryzacji nazw geograficznych jest celowa i potrzebna.

Przy opracowywaniu polskiej wersji słownika zostały wykorzystane następujące źródła:

Encyklopedia języka polskiego. Pod red. S. Urbańczyka. Wyd. 2 poprawione i uzupełnione. Zakł. Nar. im. Ossolińskich, Wydawn. PAN, Wrocław 1991;

Encyklopedia językoznawstwa ogólnego. Pod red. K. Polańskiego. Zakł. Nar. im. Ossolińskich, Wydawn. PAN, Wrocław 1995;

Z. Gołąb, A. Heinz, K. Polański: *Słownik terminologii językoznawczej*. PWN, Warszawa 1968;

W. Kopaliński: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Wyd. XVI rozszerzone. Wiedza Powszechna, Warszawa 1989;

M. Marciniak, J. Szaniawski: *Słownik angielsko-polski dla informatyków*. Wyd. drugie. Wydawn. Naukowo-Techniczne, Warszawa 1993;

Problemy standaryzacji nazw geograficznych. Tłum. i oprac. J. Kondracki. Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej, R. 1989, z. 1, IGiPZ PAN, Warszawa;

Słownik języka polskiego. Pod red. M. Szymczaka. T. I–III i Suplement. PWN, Warszawa 1978–81, Suplement 1992;

Słownik ortograficzny języka polskiego. Pod red. E. Polańskiego. Wydawn. Naukowe PWN, Warszawa 1997;

Słownik współczesnego języka polskiego. Pod red. B. Dunaja. Wydawn. Wilga, Warszawa 1996;

Tezaurus terminologii translatorycznej. Pod red. J. Lukszyna. Wydawn. Naukowe PWN, Warszawa 1998.

W słowniku zastosowano następujące oznaczenia:

// – przykłady fonemów

[] – przykłady głosek

→ – odsyłacze do innych haseł angielskich

{ } – tekst dodany w wersji polskiej

* – tekst w istotnym stopniu zmieniony w stosunku do oryginału angielskiego

Redakcja

Słownik terminów

001 acronym	akronim, skrótowiec	Wyraz utworzony z początkowych liter lub początkowych sylab kolejnych wyrazów tworzących określenie wielowyrazowe. Przykłady: <i>Soweto</i> (South West Townships); <i>Radar</i> {Radio Detecting and Ranging}; <i>UNGEGN</i> {United Nations Group of Experts on Geographical Names}.
002 address	adres	*{Lokalizacja danego obiektu w pamięci komputera, dostępna dla programisty}.
003 allograph	alograf	Każde z graficznych przedstawień danego grafemu (→ grapheme). Przykłady: w języku angielskim <i>ff</i> , <i>ph</i> i <i>gh</i> są alografami grafemu <i>f</i> , który reprezentuje fonem / f / (→ phoneme); w języku niemieckim: <i>ss=sz=ß</i> , <i>ä=ae</i> . Zob. również wariant znaku graficznego (→ character, variant).
004 allomorph	alomorf	Każdy z wariantów fonologicznych (→ phonological) danego morfemu (→ morpheme). Przykłady: <i>es</i> w wyrazie <i>boxes</i> i <i>en</i> w wyrazie

		<i>oxen</i> są alomorfami morfe- mu liczby mnogiej.
005 allonym	alonym	{Każda z nazw, odnosząca się do tego samego obiektu. W kontekście tego słownika:}Każdy z dwu lub więcej toponimów, odnoszących się do jednego obiektu topograficznego (→ topographic feature). Przykłady: <i>Hull, Kingston upon Hull, Vesterhavet, Nordsee, Swansea, Abertawe, Johannesburg, Egoli, {Śleza, Sobótka}</i> .
006 allonym, standardized	alonym standaryzowany	Każdy z dwu lub więcej standaryzowanych toponimów (→ standardized, toponym) odnoszących się do jednego obiektu topograficznego. Przykłady: <i>Biel i Bienne; Casablanca i Dār al-Bayḍā'; Kaapstad i Cape Town; Matterhorn i Monte Cervino, {Odra i Oder}</i> .
007 allophone	alofon	Jeden z dwu lub więcej wariantów fonetycznych realizujących dany fonem (→ phoneme). {Przykłady: [t] w <i>tu</i> , [t̥] w <i>trzeba</i> , [tʰ] w <i>apatia</i> dla fonemu /t/}. Zob. głóska (→ phone).
008 alphabet	alfabet	Zbiór wszystkich liter (→ letter) używanych w języku

		stosującym pismo alfabetyczne (→ alphabetic script), uporządkowanych w ustalonej kolejności, przy czym każda litera jest nazwana.
009 alphabetic	alfabetyczny	Odnoszący się do alfabetu (→ alphabet).
010 alphabet, conversion	alfabet konwersyjny	→ alphabet. Alfabet stosowany w konwersji nazw (→ conversion). Skrócony termin dla alfabetów transkrypcyjnego (→ transcription alphabet) i transliteracyjnego (→ transliteration alphabet).
011 alphabet, transcription	alfabet transkrypcyjny	→ alphabet. Alfabet stosowany w transkrypcji (→ transcription). Przykłady: używanie tylko <i>z</i> , nie <i>c</i> , dla oddania zębowego fonemu /ts/ w transkrypcji na język niemiecki; albo tylko <i>k</i> , nie <i>c</i> , w transkrypcji tylnojęzykowego fonemu /k/ na język angielski.
012 alphabet, transliteration	alfabet transliteracyjny	→ alphabet. Alfabet, który może zawierać znaki diakrytyczne (→ diacritic) stosowane w transliteracji (→ transliteration). Przykłady: alfabet stosowany w latinizacji pisma nielacińskiego, np. opuszczający w klasycz-

		nym języku arabskim litery C, E, O, P, V, X, ale zawierający znak ‘ oraz inne znaki.
013 alphabetic script		Zob. script, alphabetic.
014 alphabetic sequence	(a) kolejność alfabetyczna	(a) Porządek, według którego są zwyczajowo zestawione litery (→ letter) alfabetu (→ alphabet).
	(b) wykaz alfabetyczny	(b) Zestaw pozycji uporządkowanych w wymieniony wyżej sposób.
015 alphabetic sequence rules	reguły kolejności alfabetycznej	Zasady kolejności (→ sequence rules) w piśmie alfabetycznym (→ alphabetic script).
016 alphanumeric	alfanumeryczny	*{W terminologii komputerowej: takie przedstawienie}, w którym stosuje się litery, cyfry, a niekiedy również znaki interpunkcyjne, symbole matematyczne i inne.
017 anthroponym	antroponim	Nazwa osobowa. Przykłady: <i>Alfred</i> ; <i>Alī</i> ; <i>Everest</i> ; <i>{Sobieski}</i> .
018 article	rodzajnik	Morfem (→ morpheme) określający (zwykle) pewną właściwość rzeczownika, a niekiedy jego rodzaj, liczbę

			<p>i przypadek. Przykłady: angielskie <i>the</i>; hiszpańskie <i>el, los, las</i>; francuskie <i>le, la, les</i>; arabskie <i>al-</i>; hebrajskie <i>ha-</i>; rumuńskie <i>-ul</i>.</p>
019	articulation	artykulacja	<p>Ruchy i układ narządów głosowych, modyfikujące przepływ powietrza przez kanał głosowy w celu wytwarzania dźwięków mowy.</p>
020	batch processing	przetwarzanie wsadowe	<p>{Metoda przetwarzania danych, w której komputer realizuje dłuższy ciąg poleceń wydanych przez użytkownika}. Termin komplementarny: przetwarzanie interaktywne (→ interactive processing).</p>
021	bilingualism	dwujęzyczność, bilingwizm	<p>Zwyczajowe posługiwanie się dwoma językami (→ language) przez pojedynczą osobę lub wspólnotę językową (→ linguistic community).</p>
022	biscriptual	dwupismowy	<p>Pisany lub drukowany dwoma różnymi rodzajami pisma (→ script). Zob. również mapa wielopismowa (→ multiscriptual map), gazeter wielopismowy (→ multiscriptual gazetteer).</p>

023 character	znak graficzny	Graficzny symbol stosowany jako jednostka przy pisaniu; w węższym znaczeniu – graficzny symbol w niealfabetycznym systemie pisma. {Przykłady: pismo chińskie, amharskie, japońska hiragana}.
024 character, modified	znak graficzny zmodyfikowany	Ogólny termin dla znaku graficznego uproszczonego (→ simplified character) i dla wariantu znaku graficznego (→ variant character).
025 character, simplified	znak graficzny uproszczony	Wariant znaku graficznego (→ character) mniej złożony niż jego forma oryginalna. Przykłady: uproszczone warianty pisma chińskiego {lub japońskiego}.
026 character, variant	wariant znaku graficznego	Každy z dwu lub więcej znaków graficznych w systemie pisma (→ writing system) przedstawiający taką samą wartość fonologiczną (→ phonological) i/lub morfologiczną (→ morphological), a w piśmie alfabetycznym należący do tego samego kroju pisma (→ typeface), ale różniący się kształtem. W alfabetach niełacińskich różnice kształtu mogą zależeć od miejsca

		<p>w wyrazie, np. w piśmie arabskim i hebrajskim {por. także greckie σ w środku wyrazu i ζ na końcu. Zob. alograf \rightarrow allograph}.</p>
027 character, vowel	znak graficzny samogłoskowy	<p>W piśmie alfabetycznym (\rightarrow alphabetic script) albo sylabicznym (\rightarrow syllabic script) znak graficzny (\rightarrow character), a nie znacznik (\rightarrow marker) oznaczający samogłoskę (\rightarrow vowel), np. łacińskie <i>a</i>.</p>
028 choronym	choronim	<p>Toponim (\rightarrow toponym) stosowany do obiektów powierzchniowych.</p>
029 class, feature	klasa obiektów	<p>Grupa obiektów np. topograficznych zebranych według podobieństwa ich cech, w celu ułatwienia klasyfikacji, badania i porządkowania. {Przykład: rzeka, potok, strumień, struga zaliczane są do klasy cieków wodnych}.</p>
030 coded representation	przedstawienie kodowe	<p>Przedstawienie obiektu lub klasy obiektów topograficznych za pomocą kodu alfanumerycznego lub graficznego; rezultat zastosowania kodu do danego zbioru. Przykłady: A7 – droga międzynarodowa; {^ – góra}.</p>

031 colloquial language		Zob. language, colloquial.
032 composite name		Zob. name, composite.
033 compound name		Zob. name, composite.
034 computer file		Zob. file, computer.
035 computer program		Zob. program, computer.
036 computer record		Zob. record, computer.
037 consonant	spółgłoska	Jedna z dwu głównych klas dźwięków mowy (→ speech) wytworzonych przez *zwarcie lub silne zbliżenie narządów mowy podczas przepływu powietrza przez kanał głosowy. Przykłady: [b], [c], [d], [f]. Termin komplementarny: samogłoska (→ vowel).
038 consonant letter		Zob. letter, consonant.
039 consonant script		Zob. script, consonant.
040 conventional name	nazwa zwyczajowa	Zob. exonym. W języku angielskim „conventional name” odpowiada terminowi „exonym”.
041 conversion	konwersja	Proces przenoszenia elementów fonologicznych i/lub morfologicznych (→ phonological and/or → mor-

042 conversion
alphabet

043 conversion table tabela
konwersyjna

044 coordinates,
geographical współrzędne
geograficzne

045 coordinates,
rectangular współrzędne
prostokątne

phological) z jakiegoś języka do innego albo z jednego rodzaju pisma (→ script) do drugiego. Konwersję przeprowadza się przez transkrypcję (→ transcription) lub transliterację (→ transliteration).

Zob. alphabet, conversion.

Ogólny termin dla kluczy transkrypcyjnych (→ transcription key) i transliteracyjnych (→ transliteration key). Zob. również klucz do latinizacji (→ romanization key).

(a) Sieć (sferoidalna) równoleżników i południków, służąca do określenia położenia na powierzchni Ziemi (bez uwzględnienia wysokości) za pomocą miar kątowych (stopnie, minuty i sekundy łuku).

(b) Oznaczenie położenia punktu za pomocą tej sieci.

(a) Sieć współrzędnych płaskich złożona z linii prostych, przecinających się pod kątem prostym w jednako-

		wych odstępach na obu osiach, nałożona (głównie) na mapę topograficzną (→ topographic map). Zob. również układ UTM (→ UTM grid).	
		(b) Oznaczenie położenia punktu w odniesieniu do takiej sieci.	
046	coordinates, topographic	współrzędne geograficzne	Zob. coordinates, rectangular.
047	creole	język kreolski	*Język mieszany typu pidgin (→ pidgin), który stał się jędynym lub głównym językiem (→ principal language) jakiejś wspólnoty językowej (→ speech community). Przykład: haitański język kreolski (wywodzący się z francuskiego).
048	cultural feature		Zob. feature, man-made.
049	data	dane, informacje	Zestawienie w sposób sformalizowany faktów lub pojęć, nadające się do przekazywania, interpretacji albo przetwarzania przez człowieka lub komputer. Termin komplementarny w terminologii komputerowej: program komputerowy (→ program, computer).

050 data base (also database), digital	cyfrowa baza danych	Obszerny zestaw logicznie powiazanych zbiorow danych w komputerze (→ computer file) odnoszacych sie do okreslonego tematu. Przyklad: zestaw zbiorow komputerowych dotyczacych wszystkich obiektow wodnych w kraju.
051 data base, digital toponymic	cyfrowa baza danych toponimicznych	Cyfrowa baza danych (→ digital data base) zawierajaca (wszystkie) toponimy (→ toponym) w okreslonym regionie i obejmujaca (lub nie) informacje dodatkowe w czytelnej komputerowo postaci.
052 data base management system	system zarzadzania baza danych	Oprogramowanie (→ software) potrzebne do cyfrowej bazy danych (→ digital data base), umozliwiajace niezaleznemu uzytkownikowi dostep do niej.
053 data dictionary	slownik bazy danych	Zestaw okreslen zawartosci cyfrowej bazy danych (→ digital data base), zawierajacy odsylacze do jej skladnikow (→ data element), formaty pliku (→ file format), wewnetrzne kody odniesie-

		nia, wejścia tekstu, jak również ich powiązania.
054 data directory	katalog danych	Zob. również słownik bazy danych (→ data dictionary).
055 data element	składnik informacji	Podstawowa jednostka dającej się zidentyfikować i zdefiniować informacji, która zajmuje określone pole (→ data field) w rekordzie komputerowym (→ computer record). Przykład: "Data za twierdzenia nazwy przez organ nazewniczy".
056 data field	pole informacji	Jednoznacznie wyodrębnione i nazwane miejsce określonego składnika informacji (→ data element) w rekordach danych (→ computer record). Przykład: pole współrzędnych w zapisie komputerowym nazwy miejscowej.
057 data interchange, translingual	międzyjęzykowa wymiennosc danych	Wymiana danych (zwłaszcza komputerowa) przez standaryzowane kody i/albo terminologię nie związaną z określonym językiem.
058 data item	element danych	Znaczenie i treść poszczególnego składnika informacji (→ data element) w określonym rekordzie komputerowym (→ computer record).

Przykład: 01. 01. 97 w polu informacji (→ data field) "data".

059 data portability przenośność danych

Możliwość funkcjonowania i/lub wykorzystania tych samych danych w różnych systemach komputerowych.

060 default value wartość domyślna

Przy posługiwaniu się komputerem opcja proponowana automatycznie przez komputer bez ingerencji użytkownika.

061 defective alphabetic script

Zob. script, defective alphabetic.

062 descriptive term termin opisowy

Wyraz (zwykle rzeczownik pospolity, przymiotnik lub grupa składniowa) np. umieszczony na mapie i określający obiekt topograficzny (→ topographic feature) przez jego cechy, ale nie będący toponimem (→ toponym). Przykłady: lotnisko; kanał; wieża wodna; stały, sezonowy (dla cieków wodnych). Zob. również oznaczenie (→ designation).

063 designation oznaczenie

Zob. descriptive term.

064 diacritic znak diakrytyczny, diakryt

Znak (zwykle niewielki) umieszczony nad, pod lub w

		poprzek litery (→ letter) lub grupy liter w celu zmiany jej wartości fonologicznej (→ phonemic value), zaznaczenia akcentu albo tonu, lub w celu rozróżnienia dwóch słów. Przykłady: niemieckie <i>ä, ö, ü; š</i> i <i>č</i> przy latynizacji rosyjskiej cyrylicy; polskie <i>ł</i> ; rumuńskie <i>ț</i> ; francuskie <i>ou</i> („gdzie”) w przeciwstawieniu do <i>ou</i> („lub”). Zob. również znacznik (→ marker) i znak diakrytyczny (→ diacritical mark, diacritical sign).
065	diacritical mark, diacritical sign	znak diakrytyczny Zob. diacritic.
066	dialect	dialekt, narzecze, gwara Regionalna lub społeczna odmiana języka narodowego (→ language), charakteryzująca się swoistym zasobem słów, strukturą gramatyczną i wymową. Rozróżnienie dialektu od języka jest niekiedy trudne. Zob. również dyglosja (→ diglossia) oraz gwara (→ vernacular).
067	dictionary, geographical	słownik geograficzny Zbiór terminów geograficznych i/lub nazw, zestawionych zwykle w kolejności alfabetycznej, zaopatrzonych w definicje, objaśnienia lub

068 digital data base

069 digital toponymic
data base

070 diglossia dyglosja

071 diglossic dyglosyjny

dane opisowe do każdego
hasła.

Zob. data base, digital.

Zob. data base, digital topo-
nymic.

Względnie stabilna sytuacja
lingwistyczna, kiedy dwie
różne odmiany jednego języ-
ka (→ language) współwy-
stępują we wspólnocie języ-
kowej (→ linguistic commu-
nity), przy czym jedna
("wyższa" odmiana) jest
zwykle bardziej sformalizo-
wana i prestiżowa; druga
("niższa") jest używana w
sytuacjach mniej formal-
nych, głównie w rozmowach.
Przykłady: grecka katharé-
vousa ("wyższa") i dhimotiki
("niższa"); arabskie al-fuṣḥa
i al-'ammīyah; w niemiecko-
języcznej Szwajcarii Hoch-
deutsch i Schwyzerdütsch.
W szerszym rozumieniu
również współwystępowanie
dwóch niespokrewnionych
języków, np. hiszpańskiego
i guarani w Paragwaju.

Odnoszący się do dyglosji
(→ diglossia).

<p>072 digraph</p>	<p>dwuznak, digraf</p>	<p>Połączenie dwóch liter (→ letter) odpowiadające jednemu fonemowi (→ phoneme). Przykłady: dla fonemu /ʃ/ dwa znaki <i>sj</i> w języku holenderskim, <i>ch</i> we francuskim, <i>sh</i> w angielskim, {<i>sz</i>, w języku polskim}. W niektórych językach pewne dwuznaki są w porządku alfabetycznym podawane oddzielnie, np. <i>ll</i> w hiszpańskim, <i>ch</i> w czeskim i słowackim. Zob. również ligatura (→ ligature).</p>
<p>073 diphtong</p>	<p>dyftong</p>	<p>Połączenie dwu (lub trzech w tryftongu) składników wokalnych w jednej sylabie. *{Te same dyftongi są odawane przez różne litery w różnych alfabetach}. Przykłady: dla dyftongu /ai/ stosuje się dwuznak <i>ei</i> w języku niemieckim (<i>bei</i>), pojedynczą literę <i>i</i> – w języku angielskim (<i>time</i>).</p>
<p>074 donor language</p>	<p>język-dawca</p>	<p>Zob. language, source.</p>
<p>075 donor script</p>		<p>Zob. script, source.</p>
<p>076 endonym</p>	<p>endonim</p>	<p>Nazwa obiektu geograficznego w jednym z języków używanych na obszarze, gdzie dany obiekt się znaj-</p>

			duje. Przykłady: <i>Vārānasī</i> (nie Benares); <i>Aachen</i> (nie Aix-la-Chapelle); <i>Krung Thep</i> (nie Bangkok); <i>al-Uqşur</i> (nie Luxor); <i>Teverya</i> (nie Tiberias).
077	endonim, standardized	endonim standaryzowany	Endonim (→ endonym) zatwierdzony przez organ nazewniczy. Przykład: spośród alonimów (→ allonym) <i>Hull</i> i <i>Kingston upon Hull</i> ten drugi jest formą standaryzowaną.
078	entity, topographic		Zob. topographic feature.
079	eponym	eponim	Imię lub nazwisko osoby, od których utworzono toponim. Przykłady: <i>Iago</i> (Jakub) w nazwie <i>Santiago</i> ; <i>Everest</i> w nazwie <i>Mount Everest</i> ; <i>Mūsa</i> (Mojżesz) w nazwie <i>Wādī Mūsa</i> ; { <i>Jan</i> w nazwie <i>Janów</i> }.
080	epotoponym	epotoponim	Toponim (→ toponym) stanowiący podstawę lub pochodzenie rzeczownika pospolitego. Przykłady: <i>Jerez</i> (dla sherry); <i>Olimpia</i> (dla olimpiad).
081	exonym	egzonim	Nazwa używana w określonym języku dla obiektu geograficznego (→ geographical

		feature) znajdującego się poza obszarem, gdzie ten język ma status oficjalny i różniąc się od nazwy oficjalnej w języku lub językach na obszarze, gdzie znajduje się dany obiekt geograficzny. Przykłady: <i>Warsaw</i> jest w języku angielskim egzonimem dla polskiej nazwy Warszawa; <i>Londres</i> w języku francuskim dla London; <i>Mailand</i> w niemieckim dla Milano; { <i>Rzym</i> w języku polskim dla Roma}. Oficjalnie zlatynizowana Moskwa oraz Beijing (w pinyin) nie są egzonimami; egzonimem jest natomiast forma <i>Pekin</i> . ONZ zaleca ograniczanie do minimum używania egzonimów w stosunkach międzynarodowych. Zob. również nazwa tradycyjna (→ name, traditional).
082	extraterrestrial feature	Zob. feature, extraterrestrial.
083	extraterrestrial name	Zob. name, extraterrestrial.
084	false generic element	Zob. generic element, false.
085	feature class	Zob. class, feature.
086	feature name nazwa obiektu	Zob. toponym.

087 feature, cultural	obiekt kulturowy	Zob. feature, man-made.
088 feature, extraterrestrial	obiekt pozaziemski	Obiekt topograficzny (→ topographic feature) na planecie innej niż Ziemia albo na satelicie. Przykład: krater na Księżycu.
089 feature, geographical	obiekt geograficzny	Obiekt topograficzny (→ topographic feature) na powierzchni Ziemi.
090 feature, hydrographic	obiekt hydrograficzny, obiekt wodny	Obiekt topograficzny (→ topographic feature) wodny albo związany z wodą, ale nie obejmujący suchego lądu. Przykłady: jezioro; zbiornik podziemny (ale nie wyspa).
091 feature, man-made	obiekt antropogeniczny	Obiekt topograficzny (→ topographic feature) wykonany albo znacznie zmieniony przez człowieka. Przykłady: kanał; droga; osiedle. Termin komplementarny: obiekt naturalny (→ feature, natural). {Zob. również obiekt kulturowy (→ feature, cultural)}.
092 feature, natural	obiekt naturalny	Obiekt topograficzny (→ topographic feature) nie wy-

		konany lub nie zmieniony znacznie przez człowieka. Przykłady: rzeka (ale nie kanał); las (ale nie plantacja). Termin komplementarny: obiekt antropogeniczny (→ feature, man-made).
093 feature, physical	obiekt fizyczny	Każdy obiekt topograficzny (→ topographic feature), który może być obserwowany wizualnie. Przykłady: góra; rzeka; droga; budynek; ale np. nie granica administracyjna (nieoznakowana).
094 feature, topographic	obiekt topograficzny	Element powierzchni Ziemi, jakiejś innej planety lub satelity mający określone cechy rozpoznawalne.
095 feature, undersea	obiekt podmorski	Element dna oceanów lub mórz dający się zidentyfikować. Przykłady: <i>Dogger Bank</i> ; <i>Mariana Trench</i> {(Rów Mariański); <i>Ławica Słupska</i> }.
096 field, data		Zob. data field.
097 file format		Zob. format, file.
098 file, computer	zbiór komputerowy, plik komputerowy	Uporządkowany i nazwany zbiór rekordów danych (→

computer record) w komputerowej bazie danych.

099 firmware

oprogramowanie
producenta

Programy i procedury komputerowe (→ program, computer), umieszczone w stałej pamięci komputera lub na kartach rozszerzeń. Nie należy mylić z poleceniami oprogramowania komputera (→ software).

100 font

kształt liter,
czcionka

Wygląd liter określonego typu, stylu i wielkości. Przykłady: **antykw**a Times New Roman 10 punktów, *kursywa Broughama* 10 punktów.

101 format

format

Wielkość i ogólny układ pisanego lub drukowanego dokumentu. Zob. również format zbioru (→ format, file).

102 format,
computer

Zob. format, file.

103 format, file

format zbioru,
format

Sposób zorganizowania (struktura) informacji w zbiorze danych w komputerze (→ computer file), np. rekordów i pól, zgodnie z wymaganiami jednego lub kilku programów. Zwykle określany w uproszczeniu jako format.

104 full title

Zob. long form.

105 gazetteer

gazeter

Spis toponimów (→ toponym) w kolejności alfabetycznej lub innej z podaniem ich położenia, w miarę potrzeby wariantów nazw, typu obiektu topograficznego (→ topographic feature) oraz innych informacji określających albo opisowych.

106 gazetteer,
index

gazeter indeksowy

Uporządkowany spis toponimów z dodatkowymi informacjami lub bez nich, służący jako pomoc przy korzystaniu ze źródła, w którym one występują. Przykład: indeks nazw załączony do atlasu.

107 gazetteer,
multilingual

gazeter
wielojęzyczny

*Gazeter, który dla obiektów topograficznych podaje także alonimy (→ allonym) w innych językach, niekoniecznie standaryzowane. Przykłady: {*München (Monachium)*, *Pod (Pad)*}.

108 gazetteer,
multiscriptual

gazeter
wielopismowy

Gazeter, który zawiera toponimy w dwu lub więcej rodzajach albo systemach pisma. Przykłady: Дон (Don), Владивосток (Władywostok). Zob. również pi-

			smo (→ script) i system pisma (→ writing system).
109	gazetteer, place names	gazeter miejscowości	Termin stosowany niekiedy do spisu osiedli. Zob. również ojkonim (→ name, place (b)).
110	generic element	element gatunkowy	Ta część toponimu (→ toponym), którą tworzy termin gatunkowy. Przykłady: <i>Port-au-Prince</i> ; <i>Sierra Nevada</i> ; <i>Newport</i> ; {Dobre <i>Miasto</i> ; <i>Pagóry Chelmskie</i> }. Element gatunkowy nie musi oznaczać typu lub klasy obiektu, w skład nazwy którego wchodzi. Zob. również fałszywy element gatunkowy (→ false generic element). Termin komplementarny: element odróżniający (→ specific element).
111	generic element, false	fałszywy element gatunkowy	Element gatunkowy (→ generic element), który nie oznacza typu obiektu wchodzącego w skład nazwy. Przykłady: <i>Mount Isa</i> , { <i>Jełenia Góra</i> }, <i>Redhill</i> , <i>Rio de Janeiro</i> , { <i>Nowy Staw</i> } są osiedlami, a nie górami, wzgórzem, rzeką, stawem.
112	generic term	termin gatunkowy	Rzeczownik pospolity, który określa obiekt topograficzny

	<p>(→ topographic feature) poprzez jego cechy, a nie nazwę własną. Przykłady: <i>mountain, sierra, san, shan, dag, jabal, {góry, zatoka, jezioro}</i>. Może tworzyć część toponimu (→ toponym). Zob. także element gatunkowy (→ generic element) i fałszywy element gatunkowy (→ generic element, false).</p>
<p>113 geographical dictionary</p>	<p>Zob. dictionary, geographical.</p>
<p>114 geographical entity</p>	<p>Zob. feature, geographical.</p>
<p>115 geographical feature</p>	<p>Zob. feature, geographical.</p>
<p>116 geographical name</p>	<p>Zob. name, geographical.</p>
<p>117 geographical names standardization</p>	<p>Zob. standardization, geographical names.</p>
<p>118 geographic information system (GIS)</p>	<p>system informacji geograficznej (GIS)</p> <p>Komputerowy system pozyskiwania, przetwarzania i udostępniania danych (→ data) geograficznych, zawierający często mapy i toponimy (→ toponym).</p>

119 GIS	GIS	Zob. geographic information system.
120 glossary	słownik specjalistyczny, glosariusz	Systematyczny wykaz terminów odnoszących się do określonej dziedziny badań lub zainteresowań, który może zawierać objaśniające lub opisowe informacje dotyczące tych terminów. Przykład: glosariusz terminów stosowanych przy standaryzacji nazw geograficznych.
121 grammar	gramatyka	*{Nauka o zasadach budowy języka (→ language) w zakresie fonetyki, fleksji, słowotwórstwa i składni; zbiór reguł obowiązujących w danym języku}.
122 grapheme	grafem	Graficzne przedstawienie fonemu (→ phoneme) w określonym języku (→ language). Przykłady: <i>j</i> jest grafemem fonemu /dʒ/ w języku angielskim i fonemu /ʒ/ w języku francuskim; { <i>rz</i> i <i>ż</i> są grafemami (alografami → allograph) fonemu /ʒ/ w języku polskim}.
123 graphic form	forma graficzna	*Pisane lub drukowane litery o określonym kroju (→ character), niekiedy ze znakami

		diakrytycznymi (→ diacritic). Forma graficzna różni się od formy mówionej i cyfrowej.
124 graticule	siatka kartograficzna	Zob. coordinates, geographical (a).
125 grid, topographic	siatka współrzędnych prostokątnych	Zob. coordinates, rectangular (a).
126 guidelines, toponymic	przewodnik toponimiczny	Zestawienie zasad obowiązujących w standaryzacji (→ standardization) nazw obiektów topograficznych (→ toponym) jakiegoś kraju i ich przedstawianiu na mapach i w gazeterach (→ gazetteer).
127 hardware	sprzęt komputerowy	{Materialne składniki systemu komputerowego: sprzęt i urządzenia peryferyjne, m. in. drukarki, plotery, skanery itp.}. Termin komplementarny: oprogramowanie (→ software).
128 historical name		Zob. name, historical.
129 hodonym		Zob. odonym.
130 homonym	homonim	Każdy z dwu lub więcej identycznych toponimów (→

<p>130 toponym toponymy</p>	<p>toponim</p>	<p>toponym), oznaczających różne obiekty topograficzne (→ topographic feature). Przykład: <i>Monaco</i> (księstwo) i <i>Monaco (di Baviera)</i> – włoski egzonym dla <i>München</i>; {<i>Wisła</i> (rzeka) i <i>Wisła</i> (miasto)}.</p>
<p>131 hydrographic feature</p>		<p>Zob. feature, hydrographic.</p>
<p>132 hydronym</p>	<p>hydronim</p>	<p>Toponim (→ toponym) odnoszący się do obiektu wodnego (→ hydrographic feature).</p>
<p>133 hyphenization, also hyphenation</p>	<p>pisownia z łącznikiem</p>	<p>(a) W toponimii łączenie dwu lub więcej elementów nazwy złożonej (→ composite name) znakiem łącznika {dywizu, ang. hyphen}; zapobiega to zmianie porządku wyrazów w zestawieniach alfabetycznych, np. w gazeterach. Przykłady: <i>Tel-Aviv</i>; <i>Pointe-Sapin-Centre</i>; {<i>Bielsko-Biała</i>; <i>Duszniki-Zdrój</i>}.</p> <p>(b) Umieszczenie łącznika (dywizu) między dwiema sylabami wyrazu lub między wyrazami.</p>
<p>134 ideogramm</p>	<p>ideogram</p>	<p>(a) Symbol graficzny oznaczający przedmiot lub pojęcie, ale niekoniecznie odpowiednik jakiegoś wyrazu. Używany niekiedy jako sy-</p>

- 134 **phonogram** fonogram
- 135 **ideographic script** ideograficzny system pisma
- 136 **index, names** indeks nazw
- 137 **index, place names** indeks nazw miejscowości
- 138 **index, toponymic** indeks toponimów
- 139 **indigenous language** język rodzimy
- 140 **indigenous name** nazwa rodzima
- 141 **interactive processing** przetwarzanie interaktywne
- nonim logogramu (→ logogram).
- (b) W hieroglifach egipskich wskaźnik znaczenia fonogramów (→ phonogram).
- Zob. script, logographic.
- Zob. index, toponymic.
- Zob. index, toponymic. Niekiedy używa się w odniesieniu tylko do wykazu osiedli. Zob. również nazwa miejscowa (→ place name).
- Uporządkowany wykaz toponimów, zawierający dane dotyczące ich umiejscowienia, ale nie dający żadnych (lub mało) dodatkowych informacji.
- Zob. language, indigenous.
- Zob. name, indigenous.
- W systemie komputerowym metoda przetwarzania danych, w której komputer realizuje pojedyncze polecenia użytkownika, umożliwiając mu ingerencję i cofnięcie się

142 interface	interfejs	do poprzedniego kroku. Termin komplementarny: przetwarzanie wsadowe (→ batch processing).
143 International Phonetic Alphabet (IPA)	międzynarodowy alfabet fonetyczny	*Układ łączący dwa różne systemy komputerowe lub ich części w sposób umożliwiający ich współpracę. Może się również odnosić do interakcji między użytkownikiem a komputerem. Uznany międzynarodowo zbiór symboli do transkrypcji fonetycznej (→ phonetic transcription). Przykłady znaków IPA: [ŋ] dla dźwięku “ng” w języku angielskim w <i>sing</i> ; [ʃ] dla angielskiego brzmienia “sh” w <i>ash</i> ; [ɑ] dla “a” w <i>art</i> ; ale [ɛ] dla “a” w <i>any</i> ; [u] dla niezgłoskotwórczego “u” we francuskim <i>Suisse</i> .
144 international standardization	międzynarodowa, standaryzacja	Zob. standardization, international, geographical names.
145 language	język	*{System znaków (pierwotnie dźwiękowych, wtórnie pisanych i innych) służący do porozumiewania się w obrębie danej społeczności}.

146 language, colloquial	język potoczny	Odmiana języka (→ language) używana głównie w wersji mówionej (→ speech), różniąca się w sposób zauważalny od języka literackiego (→ language, literary). Zob. również dialekt (→ dialect) oraz dyglosja (→ diglossia).
147 language, donor		Zob. language, source.
148 language, indigenous	język autochtoniczny	Język (→ language) rodzimy dla danego obszaru.
149 language, literary	język literacki	{Pisana odmiana języka (→ language), którym posługuje się ogół ludzi wykształconych, używany w literaturze pięknej, prasie itp.}. Przykład: arabski naḥwi. Zob. również dyglosja (→ diglossia).
150 language, minority	język mniejszościowy	Występujący na pewnym obszarze język (→ language) mniejszości narodowej, który różni się od języka oficjalnego (→ official language) administracji państwowej. Może mieć lub nie mieć statusu oficjalnego. Przykłady: szwedzki w Finlandii; bre-

toński we Francji; fryzyjski w Holandii.

151 language,
national język narodowy

*{Język (→ language), którego jako ojczystego powszechnie używają członkowie jakiegoś społeczeństwa i który często stanowi o ich tożsamości}. Może mieć lub nie mieć statusu oficjalnego. Przykład: język retoromański w części Szwajcarii.

152 language,
non-official or
unofficial język nieoficjalny

Język (→ language), który choć stosunkowo szeroko używany, nie ma oficjalnie uznanego statusu w legalnie ukonstytuowanej jednostce politycznej. Przykłady: język francuski w Libanie, język angielski w Izraelu.

153 language,
official język oficjalny

Język (→ language) mający legalny status w legalnie ukonstytuowanej jednostce politycznej takiej jak państwo lub część państwa i którym posługuje się administracja. Przykłady: język hiszpański w Chile; języki włoski i niemiecki w Górnej Adydze (Włochy).

154 language, principal	język główny	W społeczności językowej (→ linguistic community), która porozumiewa się kilkoma językami, język mający najwięcej użytkowników. Przykłady: język niemiecki, a nie włoski w Górnej Adydze (Włochy); język angielski, a nie walijski w Walii.
155 language, receiver	język przyjmujący	Zob. language, target.
156 language, source	język oryginału	Język (→ language), z którego została zaadaptowana lub przekształcona nazwa w innym języku, przyjmującym (→ target, language). Przykład: w konwersji (→ conversion) z języka rosyjskiego do chińskiego językiem oryginału jest rosyjski.
157 language, standard	język standardowy	Taka forma mówienia i/lub pisania w danym języku, która została uznana za poprawną przez oficjalnie powołany albo cieszący się powszechnym autorytetem organ, przyjęta na całym obszarze wspólnoty językowej (→ linguistic community). Przykłady: Hochdeutsch w niemieckim; Algemeen Beschaafd Nederlands w niderlandzkim.

158 language, target	język przyjmujący	Język, w którym np. toponim zostaje przejęty lub przekształcony z języka oryginalnego. Przykład: w konwersji (→ conversion) z języka arabskiego do francuskiego ten drugi jest językiem przyjmującym.
159 language, vehicular	język pośredniczący	Język, który służy do porozumiewania się między członkami różnych społeczności językowych. Przykład: angielski jest językiem pośredniczącym lotnictwa cywilnego na całym świecie.
160 letter	litera	Znak graficzny pisma alfabetycznego oznaczający najczęściej jedną głoskę.
161 letter, basic	litera podstawowa	Zasadnicza postać litery (→ letter) bez znaków diakrytycznych (→ diacritic). Przykłady: w języku polskim <i>l</i> jest literą podstawową dla <i>ł</i> ; w języku islandzkim litera <i>D</i> dla <i>Ð</i> .
162 letter, consonant	litera oznaczająca spółgłoskę	Litera (→ letter) alfabetu reprezentująca spółgłoskę. Przykłady: łacińskie <i>b</i> , <i>d</i> ; greckie <i>β</i> , <i>δ</i> ; {rosyjskie <i>б</i> , <i>д</i> }.

163 letter, vowel	litera oznaczająca samogłoskę	Litera (→ letter) alfabetu reprezentująca samogłoskę. Przykłady: łacińskie <i>a, e, i, o, u</i> ; greckie <i>α, ε, η, ι, ο, υ, ω</i> ; rosyjskie <i>a, e, u, o, y</i> .
164 lettering, map	liternictwo na mapie	(a) Napisy na mapie (→ map script) w alfabetycznym systemie pisma (→ alphabetic, → writing system). W szerszym rozumieniu – napisy na mapie. (b) Umieszczanie napisów na mapie.
165 lettering, multilingual	napisy wielojęzyczne	Liternictwo na mapie (→ map lettering) w przypadku mapy wielojęzycznej (→ multilingual map).
166 lettering, multiscriptual	napisy wielopismowe	Liternictwo mapowe (→ map lettering) na mapach wielopismowych (→ multiscriptual map).
167 letters, cardinal	litery główne	Te litery pisma (→ script), które występują w większości alfabetów posługujących się danym pismem. Przykłady: alfabet łaciński oprócz liter <i>K, Q, X</i> ; tradycyjne litery arabskie alfabetu perskiego (<i>farsi</i>). Termin komple-

168 letters, special	litery specjalne	mentarny: litery specjalne (→ letters, special).
169 lexicon	leksykon, słownik	Te litery alfabetu jakiegoś języka, które są charakterystyczne, albo unikalne, tylko dla tego języka i nie występują w większości alfabetów posługujących się tym samym pismem. {Przykłady: duńskie <i>ř</i> ; niemieckie <i>ß</i> ; {polskie <i>ł</i> }. Termin komplementarny: litery podstawowe (→ letters, cardinal).
170 lexicon, logographic	leksykon logograficzny	(a) Słownik lub glosariusz (→ glossary) jakiegoś języka albo określonej dziedziny zainteresowań. (b) Słownictwo pojedynczej osoby, grupy zawodowej lub dziedziny.
171 ligature	ligatura	Uporządkowany spis znaków (→ character) pisma logograficznego (→ logographic script); odpowiednik alfabetu w piśmie alfabetycznym (→ alphabetic script) i sylabariusza (→ syllabary) w piśmie sylabicznym (→ syllabic script).
171 ligature	ligatura	Stylizowana graficznie kombinacja dwóch liter albo łącząca je linia lub łuk, wska-

		zujące, że kolejne dźwięki należy wymawiać łącznie jako jeden. Przykłady: <i>æ</i> (pochodzące od <i>o + e</i>); <i>kh</i> ([x] → IPA) wymawiane jak niemieckie <i>ch</i> w <i>ach</i> .
172	lingua franca lingua franca	Język pomocniczy używany do porozumiewania się między grupami ludzkimi o różnych językach rodzimych. Przykłady: <i>suahili</i> w Afryce Wschodniej, <i>keczua</i> w regionach andyjskich. Zob. również język pośredniczący (→ language, vehicular oraz → pidgin).
173	linguistic area	Zob. linguistic region.
174	linguistic community wspólnota językowa	Grupa ludzi, która w łatwy sposób porozumiewa się jednym językiem (→ language) lub dialektem (→ dialect).
175	linguistic region obszar językowy	Obszar, na którym dany język jest językiem oficjalnym lub głównym (→ official language, → principal language). Przykład: obszary językowe flamandzki i waloński w Belgii.
176	linguistics językoznawstwo	Nauka o języku ludzkim we wszystkich aspektach, obejmująca fonetykę (→ phonetics), fonologię (→ phonology), morfologię (→ mor-

		phology), składnię (→ syntax) i semantykę (→ semantics).
177 literary language		Zob. language, literary.
178 local name		Zob. name, local.
179 logogram	logogram	Graficzny symbol lub kombinacja symboli oznaczających wyodrębniony morfem jako wyraz bez wyróżniania składających go fonemów (→ phoneme) lub sylab (→ syllable) stosowany np. w pismach chińskim i japońskim.
180 logographic	logograficzny	Składający się z logogramów lub odnoszący się do logogramu (→ logogram).
181 logographic lexicon		Zob. lexicon, logographic.
182 logographic script		Zob. script, logographic.
183 long form (of a name)	pełna nazwa	Pełna postać np. toponimu (w szczególności nazwy państwa), zawierająca wszystkie składniki. Przykłady: Al-Mamlakah al-Urdunniyyah al-Hashimiyyah (<i>Jordańskie Królestwo Haszymidzkie</i>); Zhonghua Renmin Gongheguo (<i>Chińska Republika Ludowa</i>). Termin komplemen-

182 lunar name		tarny; nazwa skrócona (→ short form); w podanych dwu przykładach: Al-Urdunn (<i>Jordania</i>), Zhongguo (<i>Chiny</i>).
184 lunar name		Zob. name, lunar.
185 man-made feature		Zob. feature, man-made.
186 map lettering		Zob. lettering, map.
187 map, multilingual	mapa wielojęzyczna	Mapa, która zawiera alonimy (→ allonym) w różnych językach, ale niekoniecznie standaryzowane. Przykłady: <i>Moscou, Moskva; {Drezno, Dresden}</i> .
188 map, multiscrptual	mapa wielopismowa	Mapa, która zawiera toponimy w dwu lub więcej rodzajach pisma (→ script, → writing systems). Przykład: <i>Владивосток, Vladivostok</i> .
189 map script	napisy na mapie	Toponimy (→ toponym) oraz inne słowne lub liczbowe oznaczenia objaśniające, umieszczone na mapie. Zob. również liternictwo na mapie (→ lettering, map).
190 map script, multilingual		Napisy na mapie (→ map script) wielojęzycznej (→ multilingual map).

191 map script, multiscriptual		Napisy na mapie (→ map script) wielopismowej (→ multiscriptual map).
192 map, thematic	mapa tematyczna	Każdą mapę poświęconą wybranemu zagadnieniu i przedstawiającą nie tylko ukształtowanie powierzchni Ziemi i jej pokrycie. Przykłady: mapa geologiczna, {mapa gospodarcza}, mapa lotnicza. Termin komplementarny: mapa topograficzna (→ map, topographic).
193 map, topographic	mapa topograficzna	Mapa, której treścią jest powierzchnia Ziemi, Księżyca, innej planety lub satelity oraz znajdujące się na niej obiekty topograficzne (→ topographic feature) – naturalne i antropogeniczne. Termin komplementarny: mapa tematyczna (→ map, thematic).
194 maritime name		Zob. name, maritime.
195 marker	znacznik	Graficzny symbol oznaczający fonem (→ phoneme), morfem (→ morpheme) lub inny element języka, używany tylko w połączeniu z jakąś literą (→ letter) lub sylabogramem (→ syllabo-

		kalnego „kot” i morfemu gramatycznego „y”}.
202 morphological	morfologiczny	Odnoszący się do morfologii (→ morphology).
203 morphology	morfologia	Dział gramatyki (→ grammar) zajmujący się budową i formą wyrazów języka.
204 mother tongue	język ojczysty	Pierwszy język nabywany w rodzinie.
205 multilingual gazetteer		Zob. gazetteer, multilingual.
206 multilingual map		Zob. map, multilingual.
207 multiscriptual gazetteer		Zob. gazetteer, multiscriptual.
208 multiscriptual map		Zob. map, multiscriptual.
209 name	nazwa	Zob. noun, proper.
210 name, alternative	nazwa oboczna	Zob. allonym.
211 name, approved	nazwa aprobowana	Zob. name, standardized.
212 name, composite	nazwa złożona, compositum	{W kontekście tego słownika:} toponim {→ toponym} składający się z elementu gatunkowego (→ generic element) i elementu odróż-

nazwa własna, rzeczownik	nazwa własna, rzeczownik	niającego (→ specific element), który również może się składać z więcej niż jednego wyrazu. Przykłady: <i>Mount Cook</i> , <i>Rostov na Donu</i> , <i>Sierra Nevada Oriental</i> ; { <i>Solec nad Wisłą</i> }. Termin komplementarny: nazwa prosta (→ name, simplex).
nazwa własna, rzeczownik	nazwa własna, rzeczownik	Zob. name, composite.
nazwa własna, rzeczownik	nazwa własna, rzeczownik	Zob. exonym.
213 name, compound		
214 name, conventional		
215 name, extraterrestrial	nazwa pozaziemska	Toponim (→ toponym) odnoszący się do obiektu pozaziemskiego (→ extraterrestrial feature). Przykład: <i>Nix Olympica</i> (na Marsie).
216 name, geographical	nazwa geograficzna	Nazwa odnosząca się do obiektu na Ziemi; szczególny przypadek nazwy topograficznej (→ topographic name) czyli toponimu (→ toponym).
217 name, historical	nazwa historyczna	Toponim występujący w dokumentach historycznych i nie będący później w obiegu. Przykłady: <i>Eboracum</i> (dla Yorku, Anglia); <i>New Amsterdam</i> (dla Nowego Jorku, USA); <i>Edo</i> (dla Tokio, Japonia); { <i>Rastenburg</i> (dla Kętrzyna, Polska)}.

218 name, indigenous	nazwa autochtoniczna	Toponim w języku autochtonów (→ indigenous language), albo pochodzący z tego języka. Przykłady: <i>Culabah</i> (język aborygenów, Australia); <i>Empangeni</i> (Zulu, Afryka Południowa).
219 name, local	nazwa lokalna	Toponim stosowany do obiektu położonego w ograniczonym geograficznie obszarze wspólnoty językowej. Może się różnić od nazwy standaryzowanej (→ standardized name).
220 name, lunar	nazwa księżycowa	Toponim odnoszący się do obiektu na powierzchni Księżyca. {Przykład: <i>Gagarin</i> ; <i>Mare Tranquillitatis</i> (<i>Morze Spokoju</i>)}.
221 name, maritime	nazwa morska	Nazwa obiektu wodnego związana z morzem. Przykłady: <i>Cieśnina Magellana</i> (<i>Estrecho de Magallanes</i>); { <i>Zatoka Pucka</i> }.
222 name, minority	nazwa mniejszościowa	Toponim w języku mniejszości narodowej (→ minority language).
223 name, official	nazwa oficjalna	Toponim zatwierdzony przez urzędowo utworzony (np. państwowy) organ nazewnictwa (→ names authority)

			i stosowany na obszarze jego kompetencji.
224 name, place	(a) nazwa miejscowa		(a) Zob. toponym.
	(b) ojkonim		(b) Synonim używany niekiedy dla nazwy osiedla.
225 name, primary	nazwa pierwotna		Nazwa opisowa wyrażona w lokalnych określeniach i języku. Przykłady: <i>Ar-Rub' al-Khali</i> („pusta strona świata”, Arabia Saudyjska); <i>Dasht-e Kavir</i> („wielka pustynia”, Iran).
226 name, proper			Zob. noun, proper.
227 name, simplex	nazwa prosta		Jednowyrazowy toponim, zwykle sam element odróżniający. Przykłady: <i>Kyiv</i> ; <i>Temuko</i> ; <i>Malawi</i> ; { <i>Tatry</i> ; <i>Poznań</i> }. <i>Al-Qahirah</i> (Kair) jest również nazwą prostą, ponieważ w oryginalnej formie arabskiej przedimek <i>al-</i> jest złączonym morfemem, tzn. integralnym przedrostkiem. Termin komplementarny: nazwa złożona (→ name, composite).
228 name, standardized	nazwa standaryzowana		Nazwa zatwierdzona przez organ nazewniczy jako preferowana pośród alonimów (→ allonym) dla danego obiektu. Jednakże jeden

obiekt może mieć więcej niż jedną nazwę standaryzowaną. Przykład: *Kaapstad* i *Cape Town* (ale nie *Cape-town*).

229	name, topographic	nazwa topograficzna	Zob. toponym.
230	name, traditional	nazwa tradycyjna	Egzonim (→ exonym) stosunkowo szeroko używany w jakiejś wspólnocie językowej (→ linguistic community) i zwykle ugruntowany w tradycji i literaturze. Przykłady: { <i>Aleksandria</i> (po polsku)} dla Al-Iskandariyyah (po arabsku); { <i>Jerozolima</i> (po polsku)} dla Yerushalayim (po hebrajsku); <i>Pekin</i> {(po polsku)} dla Beijing (po chińsku). {Zob. również nazwa zwyczajowa (→ name, conventional)}.
231	name, variant	wariant nazwy	Zob. allonym.
232	names, authority	organ nazewniczy	(a) Osoba, biuro albo komisja wyznaczona urzędowo do funkcji doradczej i/lub decyzyjnej w sprawach toponimii (→ toponymy). (b) Organ, któremu powierzono publikowanie toponimów standaryzowanych (→ standardized, toponym).
233	names, conversion	konwersja nazw	Zob. conversion.

234	names index	indeks nazw	Zob. index, toponymic.
235	names survey	służba nazewnicza	Zob. survey, toponymic.
236	names transformation		Zob. transformation, names.
237	national language		Zob. language, national.
238	national standardization, geographical names		Zob. standardization, national, geographic names.
239	natural feature		Zob. feature, natural.
240	nois, graphic	szum graficzny	To, co przeszkadza, utrudnia lub zaciemnia jasny przekaz lub recepcję informacji gra- ficznej. Przykłady: „śnieg” na ekranie telewizyjnym; chaos na mapie wskutek zbyt gęstego rysunku; niewyraźne napisy na mapie.
241	non-official language		Zob. language, non-official.
242	non-vocalized	niezwokalizowany	Taki napisany wyraz lub tekst, który nie zawiera wo- kalizacji (→ vocalization).
243	non-vowelled		Zob. non-vocalized.
244	normalization	normalizacja	Zob. standardization.

245 noun, common	rzeczownik pospolity, apelatyw	Wyraz oznaczający jeden z wielu przedmiotów lub jedną z wielu istot. Przykłady: <i>toponim, gazeter, miasto</i> . {Termin komplementarny: nazwa własna (→ name, proper, → noun, proper)}.
246 noun, proper	nazwa własna	Wyraz identyfikujący indywidualną osobę, miejsce lub rzecz. Przykłady: <i>Albert, Beijing, Budapest, {Stomil}</i> .
247 odonym	odonym, hodonym	Nazwa własna (→ proper noun) obiektu komunikacyjnego. Przykłady: <i>Airway Amber</i> (nazwa linii lotniczej); <i>M4</i> (droga samochodowa); <i>Fleet Street</i> (nazwa ulicy); <i>Picadilly Circus</i> (nazwa placu); { <i>Linia Hutniczo-Siarkowa</i> (nazwa linii kolejowej)}.
248 official language		Zob. language, official.
249 onomastics	onomastyka	(a) Nauka, zajmująca się badaniem nazw {własnych} (→ name, proper, → noun, proper). (b) *{W języku polskim: zbiór nazw własnych; w języku angielskim:} czynność nadawania nazw.

<p>250 oronym</p>	<p>oronim</p>	<p>Nazwa odnosząca się do takich obiektów topograficznych, jak góry i wzgórze. Przykłady: <i>Matterhorn</i>; <i>Fuji San</i>; <i>Sierra Madre</i>; {<i>Rysy</i>; <i>Gorgany</i>}.</p>
<p>251 orthography</p>	<p>ortografia</p>	<p>*Ogół zasad i przepisów dotyczących poprawnego pisania w danym języku; sposób pisania wyrazów według ustalonych przez tradycję norm.</p>
<p>252 phone</p>	<p>głoska</p>	<p>W fonetyce (→ phonetics) najmniejsza rozróżnialna jednostka dźwięku w toku mowy, zwykle oznaczana nawiasem kwadratowym. Przykłady: [β] dla dźwięku "b" w hiszpańskim <i>saber</i> w przeciwieństwie do [b] dla dźwięku "b" w hiszpańskim <i>Barcelona</i>; {[k], [o], [t] w wyrazie polskim <i>kot</i>}.</p>
<p>253 phoneme</p>	<p>fonem</p>	<p>*{Najkrótszy odcinek ciągu mowy, zdolny do różnicowania znaczeń wyrazów}, oznaczany zwykle nawiasem skośnym. {Przykład polski: porównanie wyrazu <i>bas</i> z <i>mas</i>, <i>pas</i>, <i>bal</i>, <i>bar</i> pozwala na wyodrębnienie w <i>bas</i> trzech elementarnych jednostek: fonemów /b/, /a/, /s/, tworzących łącznie formę tego wyrazu i pozwalających na jego odróżnienie od</p>

		wszystkich innych wyrazów w języku polskim}. W praktyce fonem jest realizowany przez warianty, zwane alofonami (→ allophone). Zob. również głoska (→ phone).
254 phonemic	fonemiczny	Odnoszący się do fonemów (→ phoneme).
255 phonetic phonetical	fonetyczny	Odnoszący się do fonetyki (→ phonetics).
256 phonetics	fonetyka	Nauka badająca i klasyfikująca dźwięki mowy (→ speech): głoski (→ phone).
257 phonogram	fonogram	(a) Znak graficzny, przedstawiający dźwięk. (b) W szczególności piktogram (→ pictogram), oznaczający nie znaczenie przedmiotu, ale brzmienie jego nazwy w jakimś języku. Przykłady: piktogramy egipskich hieroglifów reprezentujące wartość fonetyczną, np. □ („siedzenie”) dla „p”, początkowego dźwięku słowa „siedzenie”.
258 phonological	fonologiczny	Odnoszący się do fonologii (→ phonology).
259 phonology	fonologia	*{Nauka badająca funkcjonalne właściwości dźwięków

<p>259 <i>feature</i> <i>feature</i> <i>feature</i> <i>feature</i></p>		<p>mowy} w określonym języku (→ language) lub w kilku językach, rozpatrywanych łącznie w celach porównawczych.</p>
<p>260 <i>physical feature</i></p>		<p>Zob. <i>feature</i>, <i>physical</i>.</p>
<p>261 <i>pictogram</i></p>	<p><i>piktogram</i></p>	<p>*{Znak graficzny o charakterze obrazkowym}, przedstawiający jakiś przedmiot lub sytuację w celu przekazania znaczenia albo brzmienia nazwy. Zobacz również <i>fonogram</i> (→ <i>phonogram</i>).</p>
<p>262 <i>pidgin</i></p>	<p><i>pidgin</i> <i>(pidżyn)</i></p>	<p>*{Język mieszany, utworzony na podstawie dwóch języków w celu ułatwienia komunikacji językowej}. Słownictwo i zakres użycia pidżynu są ograniczone, zaś jego gramatyka (→ <i>grammar</i>), struktura fonologiczna (→ <i>phonological</i>) i styl są prostsze niż w językach (→ <i>language</i>), z których się wyłonił. Przykłady: <i>tok pisin</i> (neomelanezyjski) oparty na angielskim; <i>petit mauresque</i> (w Afryce Północnej, oparty na francuskim); <i>fanagaló</i> (w Afryce Południowej, oparty na zuluskim). Pidgin, który staje się językiem ojczystym (→ <i>mother tongue</i>) społecz-</p>

		ności językowej (→ linguistic community) nazywa się językiem kreolskim (→ creole).
263 pixel	piksel	*Akronim (→ acronym) od "picture element"; najmniejszy możliwy do wyróżnienia element obrazu w komputerze, uzyskany w trybie rastrowym (→ raster mode).
264 place name	nazwa miejscowa	Zob. toponym; name, place (b).
265 place names index		Zob. index, place names.
266 portability, data		Zob. data portability.
267 principal language		Zob. language, principal.
268 program, computer	program komputerowy	*Podstawowy samodzielny element oprogramowania (→ software) komputera, służący do przetwarzania określonego rodzaju danych lub dostarczania określonych usług. Termin komplementarny: dane (→ data); można nimi operować za pomocą programu.
269 proper name	nazwa własna	Zob. noun, proper.
270 proper noun		Zob. noun, proper.

271 radical, radix radical, radix	rdzeń podstawowy	(a) Podstawowa forma logogramu (→ logogram). Przykład: jeden z około 240 podstawowych znaków (→ character) chińskich, przedstawiających kategorie znaczeniowe (np. „drzewo”), na których oparte są logogramy uszczegóławiające znaczenie znaku (np. gatunki drzew).
		(b) Zob. root.
272 raster mode	tryb rastrowy	Sposób zbierania i przetwarzania danych w komputerze oparty na sztucznej gęstej siatce pikseli (→ pixel) zorganizowanych w kolumny i szeregi. Przykład: obrazy satelitarne są zwykle wykonywane w trybie rastrowym. Termin komplementarny: tryb wektorowy (→ vector mode).
273 receiver language	język przyjmujący	Zob. language, target.
274 receiver script	pismo przyjmujące	Zob. script, target.
275 record, computer	rekord, rekord danych	Zawarty w komputerze zestaw informacji w bazie danych odnoszący się do jednego obiektu i traktowany jako całość. Przykład: pojedynczy toponim i związane z nim informacje, np. współrzędne, pochodzenie, data zatwierdzenia.

276 rectangular coordinates		Zob. coordinates, rectangular.
277 retranscription	retranskrypcja	Powrót od zapisu transkrybowanego do języka oryginału (→ source language).
278 retransliteration	retransliteracja	Powrót od zapisu transliterowanego (→ transliteration) do pisma oryginału (→ source script). Zob. również odwracalność (→ reversibility).
279 reversibility	odwracalność	Sposób transliteracji (→ transliteration), który pozwala na konwersję (→ conversion) zapisanej pozycji z jednego pisma (→ script) do innego, a następnie na rekonwersję do pisma oryginału (→ source script).
280 romanization	latynizacja	Konwersja (→ conversion) z pisma nielacińskiego do łacińskiego. Przykłady: <i>Москва</i> → <i>Moskva</i> .
281 romanization key	klucz do latynizacji	Tabele zawierające symbole graficzne jakiegoś pisma nielacińskiego zestawione z literami pisma łacińskiego, ewentualnie z dodatkowymi znakami diakrytycznymi. Przykłady: łacińskie <i>šč</i> dla <i>шч</i> w rosyjskiej cyrylicy. Szczególny przypadek klucza do

282 root

pierwiastek,
rdzeń

transliteracji (→ transliteration key).

*{Podstawowa część składowa wyrazu, stanowiąca o jego znaczeniu}. Przykład: zestaw trzech spółgłosek *n z l* w arabskim wyrazie *nazala* („pochodzenie”) albo *y r d* w hebrajskim wyrazie *yarad* („pochodzenie”) oraz we wszystkich wyrazach pochodnych; {w języku polskim np. *chod-* w wyrazach *chodźć, chodnik*}.

283 script

pismo

*{System znaków graficznych odpowiadających określonym dźwiękom lub pojęciom; ogół liter tworzących dany alfabet}. Zespół pisanych lub drukowanych symboli graficznych w określonym języku różni się od innego zespołu nie tylko krojem pisma (→ typeface) ale często i kształtem liter (→ font). Grupy różnych znaków graficznych tworzą systemy pisma (→ writing system). Przykłady: pisma łacińskie, greckie, cyrylickie, tajskie, arabskie i hebrajskie należą do systemów alfabetycznych (→ alphabetic); pisma amharskie, japońskie kana i eskimoskie inuktikut do sylabicznych (→ sylla-

bie); chińskie han i japońskie kanji do logograficznych (→ logographic).

284 script,
alphabetic

pismo alfabetyczne

Pismo należące do alfabetycznego (→ alphabetic) systemu pisma (→ writing system), w którym jedna pojedyncza litera (→ letter), dwu- lub trójznak (→ digraph, → trigraph) w zasadzie oznaczają pojedynczy fonem (→ phoneme) lub dyftong (→ diphtong). Przykłady: pisma łacińskie, greckie, cyryliczne, tajskie, arabskie, hebrajskie są alfabetyczne, ale dwa ostatnie należą do defektywnych (→ defective alphabetic script), tzn. zasadniczo są spółgłoskowe (→ consonant scripts). W alfabetycznym piśmie koreańskim (hangŭl) litery są graficznie łączone w nieregularne czworokątne jednostki sylabiczne.

285 script,
consonant

pismo
spółgłoskowe

Zob. script, defective alphabetic.

286 script, defective
alphabetic

defektywne
pismo alfabetyczne

Pismo alfabetyczne, w którym litery wyłącznie lub przeważnie przedstawiają spółgłoski (→ consonant), natomiast samogłoski (→

			vowel) są przedstawiane przez znaczki (→ marker) w postaci kropek albo kresek nad, pod lub między literami oznaczającymi spółgłoski (→ consonant letter). Przykłady: pisma arabskie i hebrajskie. Zob. również znaczek samogłoski (→ vowel marker).
287	script, donor		Zob. script, source.
288	script, ideographic	pismo ideograficzne	Zob. script, logographic.
289	script, logographic	pismo logograficzne	Pismo (→ script) składające się z logogramów (→ logogram), należące do logograficznego (→ logographic) systemu pisma (→ writing system). Przykłady: pismo chińskie; japońskie kanji.
290	script, map		Zob. map script.
291	script, original		Zob. script, source.
292	script, receiver		Zob. script, target.
293	script, source	pismo oryginału, pisownia oryginału	Pismo (→ script), w którym powstał jakiś toponim (→ toponym) i na tej podstawie został zapisany w innym rodzaju pisma, noszącym nazwę pisma przyjmującego (→ target script).

294 script, syllabic	pismo sylabiczne	Pismo (→ script) należące do sylabicznego (→ syllabic) systemu pisma (→ writing system), w którym wszystkie lub większość znaków graficznych (→ character) reprezentuje całą sylabę. Przykłady: pismo amharskie w Etiopii; pisma katakana i hiragana w Japonii. Koreański hang ŭl jest wprawdzie pi-smem alfabetycznym, ale graficznie i wizualnie sylabicznym.
295 script, target	pismo przyjmujące	Pismo (→ script), do którego toponim (→ toponym) jest przeniesiony z pisma oryginału (→ source script). Zob. również transliteracja (→ transliteration). Przykład: lacy-nizacja (→ romanisation) pisma greckiego.
296 segment	jednostka	W językoznawstwie (→ linguistics) każda wyodrębniona jednostka, którą można wyróżnić w toku mówienia. Przykłady: fonemy (→ pho-neme), spółgłoski (→ conso-nant), samogłoski (→ vo-wel).
297 semantics	semantyka	Dział językoznawstwa (→ linguistics), który zajmuje się znaczeniem wyrażen językowych.

298 sequence rules	zasady kolejności	Zasady wskazujące, w jakim porządku powinny następować wyrazy (np. toponimy w gazeterze) ze względu na kolejność liter (→ letter), sylabogramów (→ syllabogram) lub logogramów (→ logogram). Problemy mogą pojawić się z literami pomijanymi w konwencjonalnym alfabecie (np. „ll” w hiszpańskim), zwłaszcza z literami posiadającymi diakryty, jak „ä”, „ö”, „ü” w języku niemieckim, „ñ” w hiszpańskim itp.
299 short form (of a name)	postać skrócona	W toponimii skrócona postać nazwy. Przykłady: <i>Chiny</i> dla Chińskiej Republiki Ludowej, <i>Jordania</i> dla Jordańskiego Królestwa Haszymidzkiego. Termin komplementarny: pełna nazwa (→ long form).
300 short title		Zob. short form (of a name).
301 sign, diacritical		Zob. diacritic.
302 simplex name		Zob. name, simplex.
303 simplified character		Zob. character, simplified.
304 software	oprogramowanie	*{Programy (→ program), procedury i dane (→ data) umożliwiające funkcjonowa-

		nie sprzętu komputerowego i realizację wymagań użytkowników}. Termin komplementarny: sprzęt komputerowy (→ hardware).
305	source language	Zob. language, source.
306	source script	Zob. script, source.
307	specific element	element odróżniający
		Ta część toponimu (→ toponym), która nie jest terminem gatunkowym (→ generic term) i która odróżnia go od innych należących do tej samej klasy obiektów (→ feature class). Może zawierać rodzajnik (→ article) i/albo inny element językowy. Przykłady: Port <i>Elisabeth</i> ; Rio <i>Negro</i> ; Cape of Good <i>Hope</i> ; { <i>Barania Góra</i> ; Kanał <i>Gliwicki</i> }.
308	speech	mowa
		Ustna realizacja języka (→ language).
309	speech community	ustna wspólnota językowa
		Grupa ludności, która względnie łatwo porozumiewa się ustnie we wspólnym języku (→ language) lub dialekcie (→ dialect).
310	standard language	Zob. language, standard.

311 standardization standaryzacja

(a) Ustalenie przez odpowiedni organ zbioru standardów lub norm, dotyczących np. jednolitego przedstawienia toponimów (→ toponym).

(b) Tworzenie nowych toponimów (→ toponym) zgodnie z tymi normami.

312 standardization,
geographical
names standaryzacja
nazw
geograficznych

Zalecenie przez organ nazewnictwa (→ names authority) stosowania określonej nazwy lub nazw wskazanego obiektu geograficznego (→ geographical feature) wraz z formą ich zapisu, a także warunków do korzystania z tych nazw. W szerszym rozumieniu: standaryzacja toponimów (→ toponym).

313 standardization,
international,
geographical
names międzynarodowa
standaryzacja
nazw
geograficznych

Działalność skierowana na osiągnięcie praktycznie maksymalnej jednolitości w przedstawianiu ustnym i piśmnym wszystkich poszczególnych nazw na Ziemi (a także szerzej – toponimów na obiektach pozaziemskich) za pośrednictwem

		(1) standaryzacji narodowej (→ national standardization) i/lub (2) konwencji międzynarodowej, obejmującej przekładalność języków i systemów pisma.
314	standardization, national, geographical names	narodowa standaryzacja nazw geograficznych
		Standaryzacja (→ standardization) nazw geograficznych (→ geographical names) na obszarze wspólnoty narodowej jako państwa.
315	standardized allonym	Zob. allonym, standardized.
316	standardized name	Zob. name, standardized.
317	standardized, toponym	toponim standaryzowany
		Zob. name, standardized.
318	survey, names	Zob. survey, toponymic.
319	survey, toponymic	służba toponimiczna
		Całokształt czynności związanych ze zbieraniem, zapisywaniem i opracowywaniem toponimów (→ toponym) na określonym obszarze.
320	syllabary	syllabariusz
		Uporządkowany zbiór sylabogramów (→ syllabogram) zawierający wszystkie sylaby (→ syllable) jakiegoś ję-

		zyka, posługującego się pi- smem sylabicznym (→ syl- labic script). Przykładami są zbiory sylabogramów japoń- skiego pisma katakana lub eskimoskiego inuktitut.
321 syllabic (as a noun)		Zob. syllabogram.
322 syllabic (as an adjective)	sylabiczny	Składający się z sylab lub odnoszący się do sylab (→ syllable).
323 syllabic script (writing)		Zob. script, syllabic.
324 syllabification	podział na sylaby	Podział wyrazu na sylaby. Przykład: <i>Val-pa-ra-i-so</i> .
325 syllable	sylaba	Jednostka mowy (→ speech), której ośrodkiem jest samo- głoska (→ vowel) lub dy- ftong (→ diphtong). Przy- kłady: <i>Ge-ne-wa</i> ; <i>Hei-del- berg</i> ; { <i>War-sza-wa</i> }.
326 syllabogram	sylabogram	Znak graficzny (→ charac- ter) przedstawiający sylabę (→ syllable) w piśmie syla- bicznym (→ syllabic script).
327 synonym	synonim	Każdy z dwóch lub więcej wyrazów mających w przy- bliżeniu to samo znaczenie.
328 syntax	składnia	*{Dział językoznawstwa (→ linguistics) badający budowę

		zdań. Także: budowa zdania}.
329 target language		Zob. language, target.
330 target script		Zob. script, target.
331 tetragraph	tetragraf	Cztery litery (→ letter) stosowane łącznie w określonym porządku do przedstawienia jednego elementu fonologicznego (→ phonological) w jakimś języku. Przykłady: niemieckie <i>tsch</i> dla fonemu (→ phoneme) / tʃ / w nazwie <i>Tschad</i> (Czad).
332 thematic map		Zob. map, thematic.
333 topographic category		Zob. feature class.
334 topographic feature		Zob. feature, topographic.
335 topographic map		Zob. map, topographic.
336 topographic name		Zob. toponym.
337 topography	topografia	(a) Zespół cech zewnętrznych powierzchni Ziemi, innej planety, satelity albo ich części, obejmujące aspekty powierzchniowy i wysokościowy.

		(b) Opis i graficzne przedstawienie powierzchni Ziemi i jej części; {także dział geodezji i kartografii, zajmujący się sporządzaniem map topograficznych (→ topographic map)}.
338 toponomastics	toponomastyka, toponimia	*{Dział językoznawstwa zajmujący się toponimami}.
339 toponym	toponim	Nazwa własna obiektu topograficznego (→ topographic feature). Termin obejmujący nazwy geograficzne (→ geographical name) i pozaziemskie (→ extraterrestrial name).
340 toponym, standardized		Zob. name, standardized.
341 toponym, variant	wariant toponimu	Zob. allonym.
342 toponymic guidelines		Zob. guidelines, toponymic.
343 toponymic, index		Zob. index, toponymic.
344 toponymy	toponimia	(a) Dział językoznawstwa zajmujący się toponimami, a w szczególności nazwami geograficznymi. b) Ogół toponimów (→ toponym) na jakimś obszarze.

345 traditional
name

Zob. name, traditional.

346 transcription transkrypcja

(a) Metoda fonetycznej konwersji (→ conversion) nazw między dwoma językami, w której głoski języka oryginalnego (→ source language) są zanotowane według norm języka przyjmującego (→ target language) w jego piśmie (→ script), zwykle bez stosowania dodatkowych znaków diakrytycznych (→ diacritic).

(b) Wynik takiego postępowania. Przykłady: tureckie *Ankara* → greckie *Αγκαρα*; rosyjskie *Щукино* → angielskie *Shchukino*, {polskie *Szczukino*}.

Transkrypcja zwykle nie jest odwracalna. Retranskrypcja (→ retranscription), np. komputerowa, może dać wynik różniący się od pierwotnego wzoru. W podanych przykładach retranskrypcja zapisu greckiego dałaby wynik: *Agkara*, zaś retranskrypcja zapisu angielskiego: *Щукино*.

Pinyin, zlatynizowana postać zapisu języka chińskiego, chociaż umożliwia konwersję między obu pismami (→ script), polega na fonetycznej nieodwracalnej tran-

347 transcription
alphabet

348 transcription,
key

klucz
transkrypcyjny

349 transformation,
names

transformacja
nazw

350 translation

przekład

skrypcji, a nie transliteracji (→ transliteration). Zob. również klucz transkrypcyjny (→ transcription key).

Zob. alphabet, transcription.

Tabela zestawiająca znaki graficzne jakiegoś języka oryginału (→ source language) z odpowiednimi znakami języka przyjmującego (→ target language). Przykłady: angielskie *sh* dla węgierskiego *s*; niemieckie *sch* dla holenderskiego *sj*; {polskie *cz* dla czeskiego *č*}. Zob. również transkrypcja (→ transcription).

W toponimii termin ogólny, obejmujący przekład (→ translation), transkrypcję (→ transcription) i transliterację (→ transliteration) toponimów. Dwa ostatnie terminy obejmuje pojęcie konwersji (→ conversion).

(a) Proces wyrażania znaczeń zawartych w języku oryginału (→ source language) przez wyrazy języka przyjmującego (→ target language).

(b) Rezultat takiego procesu. Przykłady: francuskie *Mer Noire* dla rosyjskiego *Čornoje More*; angielskie *Lake Como* dla włoskiego *Lago di Como*; angielskie *Mount Fuji* dla japońskiego *Fuji San*; {polskie *Góry Smocze* dla afrykanerskich *Drakensberge*}.

351 translingual
data
interchange

Zob. data interchange,
translingual.

352 transliteration transliteracja

(a) Metoda konwersji nazw (→ names conversion) między dwoma różnymi pismami alfabetycznymi (→ alphabetic script) {w ten sposób, że każdemu znakowi graficznemu jednego alfabetu odpowiada tylko jeden znak graficzny w drugim}. Transliteracja możliwa jest też w odniesieniu do pisma sylabicznego (→ syllabic script), przy czym pojedynczy znak graficzny (→ character) lub digraf (trigraf, tetragraf) w pisowni oryginalnej (→ source script) jest przedstawiany w piśmie przyjmującym (→ target script) w zasadzie przez jeden znak graficzny lub digraf (trigraf, tetragraf), a także znak diakrytyczny (→

diacritic) albo przez kombinację tych sposobów. Transliteracja w przeciwieństwie do transkrypcji (→ transcription) ma na celu pełną odwracalność (→ reversibility) zapisu (choć nie zawsze jest to możliwe). Warunkiem transliteracji jest ustalenie klucza transliteracyjnego (→ transliteration key).

(b) Wynik tego postępowania. Przykłady transliteracji z alfabetów arabskiego, hebrajskiego, cyrylicznego na alfabet łaciński, np. *Владивосток* → *Vladivostok*.

353 transliteration
alphabet

Zob. alphabet, transliteration.

354 transliteration
key

klucz
transliteracyjny

Tabela zestawiająca znaki graficzne (→ character) danego pisma oryginału (→ source script) z odpowiednimi znakami graficznymi określonego pisma przyjmującego (→ target script). Używa się też nazwy tabeli konwersyjnej (→ conversion table). Przykłady: *ð, u* w cyrylicy na *d, š* w alfabecie łacińskim.

355 trigraph

trigraf

Następstwo trzech liter, przedstawiających jeden fo-

nem (→ phoneme). Przykład: niemieckie *sch* dla fonemu /ʃ/.

356 typeface krój pisma

Styl albo kształt zbioru drukowanych znaków graficznych (→ character) jakiegoś alfabetu, niezależnie od ich wielkości. Przykłady: Times New Roman; **Univers Bold Italic**. Zob. również kształt liter, czcionka (→ font).

357 undersea
feature

Zob. feature, undersea.

358 UNGEGN

Akronim (→ acronym): United Nations Group of Experts on Geographical Names.

359 unvocalized

Zob. vocalization.

360 unvowelled

Zob. vocalization.

361 UTM grid układ UTM

Układ współrzędnych płaskich prostokątnych służących do określenia położenia geograficznego nadrukowany na mapy opracowane w uniwersalnym odwzorowaniu poprzecznym Merkatora (Universal Transverse Mercator). Pokrywa cały glob ziemski w 60 sferach południkowych, każda o rozciągłości 6 stopni długości geograficznej.

- 362 **variant character** **znak alternatywny**
 Znak, który może występować w danym miejscu w tekście w różnych formach. **Zob.** character, variant.
- 363 **variant name** **nazwa alternatywna**
 Nazwa, która może występować w danym miejscu w tekście w różnych formach. **Zob.** allonym.
- 364 **vector mode** **tryb wektorowy**
 Sposób zbierania i przetwarzania danych graficznych w komputerze przy pomocy punktów w pewnym układzie współrzędnych (zwykle prostokątnych). Termin komplementarny: tryb rastrowy (→ raster mode).
- 365 **vehicular language** **język pojazdowy**
 Język używany przez kierowców w pojazdach. **Zob.** language, vehicular.
- 366 **vernacular** **gwara**
 Język (→ language) lub dialekt (→ dialect) miejscowy na pewnym obszarze, różniący się od języka standardowego (→ language, standard) {głównie wymową i zasobem wyrazów}.
- 367 **vocabulary** **słownik**
 (a) Spis wyrazów jakiegoś języka.
 (b) Zbiór wyrazów używanych przez pewną jednostkę. **Zob.** również → lexicon.
- 368 **vocalization** **wokalizacja**
 Dodanie znaczników samogłosek (→ vowel marker) do tekstu napisanego w defektywnych pismach alfabetycznych (→ defective alphabetic script), takich jak arabski albo hebrajski. Poza

		tekstami szkoleniowymi tylko teksty religijne oraz trudne lub obce wyrazy, np. toponimy (→ toponym) są wokalizowane w druku.
369 vocalized	wokalizowany	Zob. vocalization.
370 vowel	samogłoska	Jedna z dwu głównych klas dźwięków mowy (obejmująca również dyftongi → diphthong) i tryftongi, przy których artykulacji kanał głosowy nie jest blokowany lub zwężany. Samogłoska jest ośrodkiem sylaby (→ syllable). Przykłady: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/. Termin komplementarny: spółgłoska (→ consonant).
371 vowel letter		Zob. letter, vowel.
372 vowel marker		Zob. marker, vowel.
373 vowel point		Zob. vowel marker.
374 vowelised		Zob. vocalization.
375 writing system	system pisma	Metoda przedstawiania jednostek fonologicznych (→ phonological) i morfologicznych (→ morphological) języka przez zbiór symboli graficznych składających się na alfabet (→ alphabet), sylabariusz (→ syllabary) lub leksykon logograficzne (→ logographic lexicon) szcze-

gólnie dla alfabetycznego (→ alphabetic), sylabicznego (→ syllabic) i logograficznego (→ logographic) systemu pisma.

Indeks terminów polskich

- adres 002
- akronim 001
- alfabet 008
- alfabet konwersyjny 010
- alfabet transkrypcyjny 011
- alfabet transliteracyjny 012
- alfabetyczny 009
- alfanumeryczny 016
- alofon 007
- alograf 003
- alomorf 004
- alonim 005
- alonim standaryzowany 006
- antroponim 017
- apelatyw 245
- artykulacja 019
- bilingwizm 021
- choronim 028
- compositum 212
- cyfrowa baza danych 050
- cyfrowa baza danych toponimicznych 051
- czcionka 100
- dane 049
- defektywne pismo alfabetyczne 286
- diakryt 064
- dialekt 066
- digraf 072
- dwujęzyczność 021
- dwupismowy 022
- dwuznak 072
- dyftong 073
- dyglosja 070
- dyglosyjny 071
- egzonim 081
- element danych 058
- element gatunkowy 110
- element odróżniający 307
- endonim 076
- endonim standaryzowany 077
- eponim 079
- epotoponim 080
- falszywy element gatunkowy 111
- fonem 253
- fonemiczny 254
- fonetyczny 255
- fonetyka 256
- fonogram 257
- fonologia 259
- fonologiczny 258
- forma graficzna 123
- format 101, 103
- format zbioru 103
- gazeter 105
- gazeter indeksowy 106
- gazeter miejscowości 109
- gazeter wielojęzyczny 107
- gazeter wielopismowy 108
- GIS 119
- glosariusz 120
- głoska 252
- grafem 122
- gramatyka 121
- gwara 066, 366
- hodonim 247
- homonim 130
- hydronim 132
- ideogram 134
- indeks nazw 234
- indeks nazw miejscowości 137

indeks toponimów 138
 informacje 049
 interfejs 142
 jednostka 296
 język 145
 język autochtoniczny 148
 język-dawca 074
 język główny 154
 język kreolski 047
 język literacki 149
 język mniejszościowy 150
 język narodowy 151
 język nieoficjalny 152
 język oficjalny 153
 język ojczysty 204
 język oryginału 156
 językoznawstwo 176
 język pośredniczący 159
 język potoczny 146
 język przyjmujący 155, 158
 język standardowy 157
 katalog danych 054
 klasa obiektów 029
 klucz do latynizacji 281
 klucz transkrypcyjny 348
 klucz transliteracyjny 354
 kolejność alfabetyczna 014
 konwersja 041
 konwersja nazw 233
 krój pisma 356
 kształt liter 100
 latynizacja 280
 leksykon 169
 leksykon logograficzny 170
 ligatura 171
 lingua franca 172
 litera 160
 litera oznaczająca samogłoskę 163
 litera oznaczająca spółgłoskę 162
 litera podstawowa 161
 liternictwo na mapie 164
 litery główne 167
 litery specjalne 168
 logograficzny 180
 logogram 179
 mapa tematyczna 192
 mapa topograficzna 193
 mapa wielojęzyczna 187
 mapa wielopismowa 188
 menu komputera 197
 międzyjęzykowa wymiennosc
 danych 057
 międzynarodowa standaryzacja 144
 międzynarodowa standaryzacja nazw
 geograficznych 313
 międzynarodowy alfabet fonetycz-
 ny 143
 morfem 201
 morfologia 203
 morfologiczny 202
 mowa 308
 napisy na mapie 189
 napisy wielojęzyczne 165, 190
 napisy wielopismowe 166, 191
 narodowa standaryzacja nazw geo-
 graficznych 314
 narzecze 066
 nazwa 209
 nazwa aprobowana 211
 nazwa autochtoniczna 218
 nazwa geograficzna 216
 nazwa historyczna 217
 nazwa księżycowa 220
 nazwa lokalna 219
 nazwa miejscowa 224, 264
 nazwa mniejszościowa 222
 nazwa morska 221
 nazwa obiektu 086

nazwa oboczna 210
nazwa oficjalna 223
nazwa pierwotna 225
nazwa pozaziemska 215
nazwa prosta 227
nazwa topograficzna 229
nazwa standaryzowana 228
nazwa tradycyjna 230
nazwa własna 246, 269
nazwa złożona 212
nazwa zwyczajowa 040
niezwokalizowany 242
normalizacja 244
obiekt 095
obiekt antropogeniczny 091
obiekt fizyczny 093
obiekt geograficzny 089
obiekt hydrograficzny 090
obiekt kulturowy 087
obiekt naturalny 092
obiekt podmorski 095
obiekt pozaziemski 088
obiekt topograficzny 094
obiekt wodny 090
obszar językowy 175
odnim 247
odwracalność 279
ojkonim 224
onomastyka 249
oprogramowanie 304
oprogramowanie producenta 099
organ nazewniczy 232
oronim 250
ortografia 251
oznaczenie 063
pełna nazwa 183
pidgin (pidżyn) 262
pierwiastek 282
piksel 263
piktogram 261
pismo 283
pismo alfabetyczne 284
pismo ideograficzne 288
pismo logograficzne 289
pismo oryginału 293
pismo przyjmujące 274, 295
pismo spółgłoskowe 285
pismo sylabiczne 294
pisownia oryginału 293
pisownia z łącznikiem 133
plik komputerowy 098
podział na sylaby 324
pole informacji 056
postać skrócona 299
program komputerowy 268
przedstawienie kodowe 030
przekład 350
przenośność danych 059
przetwarzanie interaktywne 141
przetwarzanie wsadowe 020
przewodnik toponimiczny 126
rdzeń 282
rdzeń podstawowy 271
reguły kolejności alfabetycznej 015
rekord 275
rekord danych 275
retranskrypcja 277
retransliteracja 278
rodzajnik 018
rzeczownik pospolity 245
samogłoska 370
semantyka 297
siatka kartograficzna 124
siatka współrzędnych prostoką-
nych 125
składnia 328
składnik informacji 055
skrótowiec 001

słownik 169, 367
słownik bazy danych 053
słownik geograficzny 067
słownik specjalistyczny 120
służba nazewnicza 235
służba toponimiczna 319
spółgłoska 037
sprzęt komputerowy 127
standaryzacja 311
standaryzacja nazw geograficznych 312
system informacji geograficznej (GIS) 118
system zarządzania bazą danych 052
sylaba 325
sylabariusz 320
sylabiczny 322
sylabogram 326
synonim 327
system pisma 375
szum graficzny 240
tabela konwersyjna 043
termin gatunkowy 112
termin opisowy 062
tetragraf 331
topografia 337
toponim 339
toponimia 338, 344
toponim standaryzowany 317
toponomastyka 338
transformacja nazw 349
transkrypcja 346
transliteracja 352
trigraf 355
tryb rastrowy 272
tryb wektorowy 364
układ UTM 361
ustna wspólnota językowa 309
wariant nazwy 231
wariant toponimu 341
wariant znaku graficznego 026
wartość domyślna 060
wokalizacja 368
wokalizowany 369
wspólnota językowa 174
współrzędne geograficzne 044, 046
współrzędne prostokątne 045
wykaz alfabetyczny 014
zasady kolejności 298
zbiór komputerowy 098
znacznik 195
znacznik samogłoski 196
znak diakrytyczny 064, 065
znak graficzny 023
znak graficzny samogłoskowy 027
znak graficzny uproszczony 025
znak graficzny zmodyfikowany 024